

HENRIKE KNÖRR EUSKALTZAINDIAN

Azken aldi honetan joan zaizkigun Euskaltzaindiko sei kideren omenezko ospakizuna da gaur. Hainbeste izanik, txosten luze batzuren ordez, modu arinago baten aurkeztuko dugu. Horrela bedi, nahiz eta, gero, *Eusker*a gure agerkarian eranskin bibliografiko ahalik eta zehatzena argitara dezakegun. Kostako da, Henrikeren kasuan.

Henrike Knörr Euskaltzaindian jarri diot izenburua txosten honi, zeren eta beste erakunde, elkarte eta talde askotako partaidetza eta lankidetzaz ezingo baitut gaur azaldu, hots, Euskal Herriko Unibertsitatean eta beste zenbait unibertsitatean, Sancho el Sabio erakundearen, Landazuri elkartearen, Eusko Ikaskuntzan, Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País-en eta abarretan. Beraz, hizkuntza Akademian egindakora mugatuko naiz. Gauza jakina duzue, bestalde, Tarragonan jaio zela, 1947ko martxoaren 2an.

Henrikeren ezagutza 1971n izango zela uste dut, oker ez banago Manu Ruiz Urrestarazuren bidez, zeren eta berau maiz ikusten nuen Iurreta-Durangon, berak eta nire emazteak enpresa berean lan egiten baitzuten. Bestalde, Manu 1969tik ezagutzen nuen, Arabako Euskaltzaindiaren Ordezkaritzari lehen oinarriak jartzeko ahalaginetan aritu ginenetik, Gasteizko Institución Sancho el Sabiok Probintziako Plazan zuen egoitzan. Patxadaz mintzatzeko hitzordua finkatu genuen, Urkiolan, hain zuzen. Luze eta zabal aritu nintzaion Euskaltzaindiaren beharrezanez, batez ere, Araban. Ez daukat egun hori ahazteko, besteak beste, Henrikek agertu zuelako bere protestarako sena. Hain zuzen, pagope baten elkarren oharrak jasotzen geundela, kanpandoreko bozgorailua trikitrixa soinu eten gabe eta errime hasia baitzen eta ez zen isiltzen. Santutegiko erretoarengana joan eta hain paraje ederreko bakea hausteko eskubiderik ez zegoela esan zion.

Arabako hiriburuan Euskaltzaindiak bulego bat eraikitzea, ezinezkoa izango zen Manu eta bere partaidetzarik gabe. Sancho El Sabioko Jesus Olaizola liburutegi zuzendariaren laguntza ezinbestekoa suertatu zitzaigun. Zumaiar hau, oso integrista zen, beste euskaldun asko bezala, baina oso euskaltzalea ere, bere erara, noski. Gestio hauek gauzatu zirenean, Euskaltzaindiaren Arabako ordezkaritza taldeko idazkaria izendatua izan zen 1975.eko urriaren 31n, gero, beste bi aldiz kargu horretan errepikatuko zuelarik, Patxi Goenaga eta Manu Ruiz Urrestarazuk ere tartekatuz. Arabako Ordezkaritzaren historia ondo egiteko bi hauen laguntza ere nahiko nuke.

1973an estreinatu zen Henrike gure *Eusker*a agerkarian, hain zuzen, Gerardo López de Gereñuk, honen adiskide mina zen Juan San Martinen eraginez *Más voces alavesas* lanari eranskin bat egin baitzion Knörrek. Orrialdetxo bat, baina esanguratsua Arraia-Maetzu udalerriko XIX. mendearen hasierako euskararen lekukotasuna biltzen baitzuen. 1975eko uztailaren 17an Ulibarren omenez Okondoko herriaren Akademiak

egin zuen batzar irekian jaso zuen euskaltzain urgazletzako diploma. Ekainaren 27ko osoko bilkuran izendatua izan zen beste hamazazpi lagunekin batera, beraien artean gaur euskaltzain oso ditugun Patxi Zabaleta eta Joan Mari Torrealdaí eta Juanjo Zea-rreta gure kudeatzailea, besteak beste. Hala ere, ez zen esku hutsik joan Aiera eskualde hartara txosten interesgarri bat irakurri baitzuen. Hara zer dioen aktak:

H. Knörr jaunak, Okondo bere jaioterriari buruz Ulibarrik zer esan zuen azaldu zuen. Orduko giroa, euskerazko eskola, t.a.

Onomastikaz izan zen haren lehen txostena, ordea, berak, gero, bere bizitza guztian jorratuko zuen gaiaz, hain zuzen, 1974ko apirilaren 19ko osoko bilkuran bion artean idatzi genuena: «Herri eta herritarren izendegia» tituluduna. Bere bibliografia oparoan irakurriko duzue gai honen inguruan ikertu, idatzi eta argitaraturiko lan ugari. K. Mítxelena izan zen Onomastika batzordeburu eta bera kide batzordea sortu zenetik 1985. urtea hasi arte, orduan, Henrikek hartu zuelarik buruzagitza, ni biekin idazkari. Hamasei urte iraun zuen karguan, 2001ean, Andres Iñigok txanda hartu arte. Garai horretakoak eta kargu horri zuzenean dagozkionak dira, besteak beste, Euskal Autonomia Erkidegoko *Biztanle Entitateen Herri Izendegia*, Gasteiz, 1986; *Nafarroako Herri Izendegia*, Iruñea, 1990; *Euskal Deituren Izendegia / Nomenclátor de Apellidos Vascos*, Madril, 1998; eta hainbeste irizpen, txosten eta ikerketa. Orobat, onomastika alorreko Biltzar eta Jardunaldietan parte hartzea, asko Euskal Herritik kanpo, nazioarte mailakoak.

1977ko otsailaren 26an hautatu zuen Akademiak euskaltzain oso. Orduko euskaltzainburu zen A. Luis Villasantek Henrikeren sarrera hitzaldiko agurrean hau zioen:

Euskaltzaindiak, egia esan, beti ezagutu izan ditu arabarrak bere barnean, sortze egunetik beretik. Sortu zen garaian, euskaltzain osoak hamabi ziren, eta horien artean bazen arabar bat: Aita Olabide, Gasteizko semea. Orain ere ohorezko euskaltzainen artean hor da Odon Apraiz jauna. Eta euskaltzain urgazleen artean ez dira gutti...: Manuel M. Ruiz Urrestarazu, Patxi Uribarren, Gerardo López de Gereñu, Peli Martín, Antonio Berrueta, etab. Baina hau ere aitortu beharra dago: hutsune ageri bat nabari zela aspaldidanik euskaltzain osoen artean. Euskal Herriko beste euskalki eta eskualde guztien beren ordezkaria edo mandatariak zituztelarik, Araba bat ere gabe zegoen, 1942an Aita Olabide Frantziako Tolosan hil zenetik... Eta hutsune hau bete-beharra zen. Hala ikusi eta aitortu zuen Euskaltzaindiak berak eta batzarre batean erabaki zuen lehen hutsartea gertatzen zenean, ahal baldin bazen behintzat, hutsarte hori arabar batekin hornitu behar zela. Eta hala egin ere du. Antonio Arrue euskaltzain jaunaren hutsartea betetzeko Enrique Knörr jaun arabarra hautatuz...

1978ko San Prudentzio egunean egin zuen sarrera, hitzaldiaren gaia, Akademiaren sorreratik euskaltzain urgazle izan zen beste arabar baten, Federiko Belaustegiogitia audioarraren, lanez. Erantzunean, Jose Mari Satrustegi aitapontekoak, jadanik, hain urte gutxitan, Henrikek euskalgintzan egindako lanen berri eman zigun. 1978ko *Euskera* agerkarian irakurri daitezke, hiruren hitzaldiak: Villasante, Satrustegi eta Knörr-enak, alegia. Baita ere, Jean-Louis Davant sartze horren karietara kantatzeko idatzi zituen bertso politikak: «Ziberotik Arabara». Ordutik iaz arte erakunde barruan egindako lan gehienak, agerkari horretan eta beste bildumetan ikus daitezke.

Diruzain kargua izan zuen 1983tik 1986 bitartean. Lau urte esanguratsuetan izan zuen kargua. Berak zeregin horretarako ez zela prestatua aitortzen bazuen ere, gobernamentu kargudun baten balioa izan zuen, alegia, «Ekonomia batzordea» sortu bai zuen, alegia, diruzaintza kudeaketan laguntzeko talde bat sortuz: Alberto Garate eta Miguel

Angel Redondo ekonomilariak, Juanjo Zearreta eta Xabier Gereño gure ekonomia eragile eta kontalariak, Federico González legelaria eta, ni neu, idazkariorde legez. Garai horretakoak dira Euskaltzaindiaren langilego plantillaren finkapena, Eusko Jaurlaritzako mailaketara eta Hitzarmenera egokituz. Herri Aginteekin Euskaltzaindiaren aurrekontuen lehen normalizazio saioa eta beste.

Jagon sailburutza, 1989-1994 bitartean eraman zuen. Ardura honetan, Itziar Rekalde Gasteizko Ordezkaritzako bulegariaren laguntzaz, erakunde publikoek euskararen sustapen arloan egiten zituzten, edota, ezin egin zituzten lanei buruzko jarraipenaz arduratu zen, prentsa dossier interesgarriak osatuz. Estatu Gobernuaren Ordezkaritzari aholkuak, irizpenak eta itzulpenak eginaz, hots, hauteskunde papereria, trafikoko dokumentazioa, NAN eta pasaporte inprimakiak, Justizia Ministeritzarakoa, etab. Arabako euskararen erabilera ofiziala eztabaidatzeko eta dudatan jartzeko asmoz, UAren eraginez, Batzar Nagusietan sortu zen ponentzian, bera aurrengo zela Jagon Sailak parte hartu zuen. Sailkide ginen Manu Ruiz Urrestarazu, Andres Urrutia eta lauok foru erakundeko batzordean txostenak aurkeztu genituen. Orobat, Arabako euskaltzain oso, ohorezko eta urgazle guztiei Sailera deituz, lurralde historikoarekiko euskararen aldeko adierazpena bultzatuz. Azken aipamen bat, 1993koa hain zuzen, Urkiola mendateko Garaitorreko Bentan, bera sailburu eta hiru kide: gaur, euskaltzainburu dugun Andres Urrutia, Mikel Zalbide eta lauok bildu ginen. Lan gaia honako hau izan zen: Akademia bati dagokion hizkuntza normatibizazio egin-kizuna planifikatzea eta gauzatzea. Benta hartan prestatutako proposamena Bizkaiko Diputazio jauregian egindako osoko bilkuran aurkeztu eta onartu zen eta «Arau» mailadun erabakiak hartzen hasi, aurretiaz, Iker Saileko batzordeetan ikertuak eta landuak.

Idazkari akademiko kargua 1992tik 1996 bitartean eraman zuen, Jose Mariustrategik utzi ondoren. Jean Haritschelhar, euskaltzainburu; Juan Mari Lekuona, buruorde eta Jose Antonio Arana, diruzainarekin batera, Zuzendaritza taldeak ez zituzten erakundearen gobernamentuan lau urte errazak igaro, Herri Aginteetako kargudun batzuekin tentsio uneak barne eta 1995eko diru egoera larria tartean, Legutio-Larra-beako IX. Barne Jardunaldietan lehertuko zena. Zuzendaritzakideek, Henrikek barne, ez zuten zenbait euskaltzainek estutasunetik ateratzeko proposamena onartu, hots, Euskaltzaindiaren ordezkaritzak kentzea eta batzorde gehienak ezabatzea, salbu Hiztegitzinta, Gramatika eta Onomastika.

1997-2004 bitartean, euskaltzainburuorde kargua izan zuen, Juan Mari Lekuona gipuzkoarraren segidan. Zortzi urtetan, Jean Haritschelharren eta Zuzendaritzaren errepresentazioa eraman zuen Arabako ordezkariek, ez bakarrik Hego Euskal Herrian,

baita Madrilan, Galizian, Katalunian eta atzerriko beste hainbat lekutan ere. Erakunde akademikoa ordezkapen eginkizunetarako gizon aproposa zen.

Azkenik, 2005-2008 agintaldian, Iker sailburu kargurako hautatua izan zen, buruordetza lapurtar batek, Beñat Oihartzabalek, hain zuzen, txandatu zuelako. Bai Argomaizen, XIV. Barne Jardunaldietan eta, baita ere, XV.etan, Etxalarren, ikerketa alorreko bere asmoak agertu zituen, besteak beste, iazko Pirinioetako hizkuntzei buruko Biltzarraren aurre-egitasmoa aurkeztu genuen, berak, ikerketa akademikoena, nik, apa-lagoa, antolaketakoa. Bizi izan balitz, datorren hilean, XVI. Barne Jardunaldietan, zerbait eginkizun berri aurkeztuko zizkigun, hain zuzen, duela 38 urte bion harremanak hasi genituen leku berean, Urkiolan. Tamalez, ezin, zeren eta, haren euskalgintzaren sasoirik hoberenean, «herioak erezan handik bi kilometrora hasten den euskal herrialdearen hiriburuan», Gasteizen, alegia, joan baitzaigu den apirilaren 30ean.

Donostian, 2009ko otsailaren 27an

Jose Luis Lizundia Askondo